

Gregor Bulc

Alexei Monroe: Pluralni monolit: Laibach in NSK. Ljubljana: Maska, zbirka Transformacije, 2003

413 strani (ISBN 961-91078-3-7), 4.900 SIT

prevod Aleksandra Rekar

V tukajšnjih prostorih je delo umetniškega kolektiva NSK sorazmerno dobro poznano, kar pa še ne pomeni, da poglobljene interdisciplinarne analize njihovega ustvarjanja in učinkov tukajšnje javnosti ne potrebujejo. Nasprotno, Monroejeva knjiga (v odličnem prevodu Aleksandre Rekar) nazorno pokaže, da lahko vnovično prevpraševanje (popularno)kulturno-političnih fenomenov, ki so bili v preteklosti že domala ničkolikokrat obravnavani, postane z vsakim novim časovnim, zgodovinskim in subjektivno-avtorskim kontekstom izredno dragoceno podjetje, ki pripomore k nujni prevetritvi vmočvirjenih klišejev.

Naslov obravnavane knjige, ki prinaša tudi natančno kronologijo NSK (1980-1997 sic!), je metaforičen: pluralni monolit. Avtor poskuša s to preprosto in obenem paradoksalno sintagmo ponazoriti način delovanja in vpliva NSK. NSK naj bi bil, kot črni monolit v seriji ZF romanov Arthurja C. Clarka *Odiseja 2001* itd., »statičen, vendar nosi dejavno energijo, ki moti in preoblikuje zavest vseh, ki pridejo z njim v stik« (str. 11). Kot konkreten primer tovrstnega delovanja avtor med drugim navaja Laibachov/Malevičev križ, ki se je kot problematičen simbol pojavil na samem začetku delovanja skupine Laibach in h kateremu se NSK v svojem poznejšem delu vseskozi vrača. S sledenjem rabe križa pri NSK avtor ugotavlja njegovo razraščajočo se in mutirajočo navzočnost v različnih medijih in na različnih teritorijih, na razstavah, plakatih, v koncertnih dvoranah itd. Monolit (simbol križa) se skozi raznorodno repeticijo začne kazati kot niz reakcij, kot proces razraščanja in preobražanja, ki ga vseskozi dejavno strukturirajo antagonizmi in protislovja. Rabi križa in odzivom nanj so analogne tudi rabe drugih eneseskajevskih simbolov ter, kar je najpomembnejše, (samo)reprezentacije NSK kot totalitarnega umetniškega kolektiva/stroja/države in javne reakcije na njegovo delo. Laibach in NSK zato »delujeta kot pluralen monolit (in utelesitev paradoksa). Na tem mestu se pokaže končna vzporednica s Clarkovim delom. Ko saga seže onkraj leta 2001 (2010, 2061, 3001) se monolit razraste in razprši.« (str.15)

Monroejev pristop k obravnavanemu predmetu je vse prej kot formalističen in »objektiven«. V njem je na daleč čutiti odločno privrženost delovanju NSK. Avtor kot enega izmed osrednjih virov/argumentov vseskozi uporablja prav izjave NSK in besedila teoretikov, ki jih je NSK bodisi povzemal bodisi parafraziral. Obenem pa, kar je še najbolj intrigantno, avtor pri pisanju ubere enak metodološki pristop, kot ga v svojih delih uporablja NSK. Tako različne teoretske ideje uporablja zgolj kot orodje, pri čemer odkrito opozarja, da nobena od njih ne sme biti prevladujoča, da gre zgolj za prisvajanje analogno protislovnemu in dvoumnemu prisvajanju NSK (str. 20), ki omogoča nadaljnje razraščanje in potencialno neomejeno število pristopov k obravnavanemu predmetu, ki pa naj bi jih sprožal in proizvajal prav ta predmet sam. »Takšen pluralen in nedefiniran pristop je edini način, kako predstaviti pluralno totalnost obravnavanega predmeta.« (str. 23) Zavoljo tovrstne metodologije se je bralec prisiljen soočiti s ponavljanji posamičnih simbolov, dejstev o delovanju NSK in zgodovini Slovencev, s ponavljanjem ključnih argumentov, s ponavljajočim pojavljanjem določenih teoretikov (Deleuze in Guattari, Groys, Epstein, Žižek, Gržiničeva, Rametova, Adorno itd.), ter z neskončnim nizom ponavljajočih se jukstapozicij, kar sproža – kot bi Monroe najbrž dejal za reakcije na Laibach in NSK – mešane občutke zrevoltiranega prezasičenja, nekritične fascinacije in izsiljene refleksije.

Na tem omejenem prostoru bi bilo prav zaradi metodologije, ki jo avtor uporablja, zelo težko sistematično predstaviti vsebino knjige, zato bomo skušali obravnavati le najbolj prodornega

izmed številnih, ponavljajočih se argumentov. Pred tem povejmo le še to, da je Monroejev pristop pronicljiv kolažiran skupek zgodovinske, politološke, filozofsko-sociološke, umetnostno-zgodovinske, politično-ekonomske in semiološke analize, pri katerem se nam kot edina pomanjkljivost kaže le pretirano zapostavljanje analize mikrosocialnih povezav med člani NSK in različnimi kulturnimi, političnimi in ekonomskimi subjekti (kustosi, galerijami, kritiki, novinarji, glasbenimi založbami, MOL, MzK ipd.), ki bi morebiti lahko prinesla tudi nekoliko bolj kritično, manj abstraktno in manj distancirano razumevanje umeščanja NSK v različne ideološke režime. Eden izmed ključnih argumentov, če že ne najbolj ključen argument, ki v različnih permutacijah preveva celotno delo, je – kot še mnogi drugi – »žičkovski«, in sicer da je NSK moč uzreti in obravnavati zgolj kot kategorijo-samo-po-sebi, kajti ne glede na raznolike, kontradiktorne prvine (totalitaristične, nacionalistične, romantične, pastoralne, panslovanske, avantgardne), ki jih uporablja, ga naj ne bi bilo moč identificirati z nobeno izmed ideologij, s katerimi se odkrito spogleduje. Čeprav je eklektičen, militantno poudarja, da je samosvoj (mimogrede, tukaj Monroe potegne vzporednico z eklekticizmom in militantno samostojno držo samoupravnega socializma). Znotraj te raznorodnosti ni možen odklon v eno začrtano smer, kajti venomer gre le za seštevek, za NSK kot celotno umetnino, ki se vseskozi razrašča na vse strani in v vse čase. NSK sistem uporablja kot surovino v umetniški produkciji. Pri tem ga ne imitira, temveč se z njim čezmerno identificira, nadidentificira, ideologiji pa se (skuša) izogiba(ti) tako, da v celoti uteleša jezik in potlačene izvorne kode oblasti, ki so po mnenju NSK in Monroeja (Žižka, Adorna itd.) imanentno totalitarni.

V skladu s temi prepričanji Monroe lahko zatrdi, da je pri NSK a) totalitarni kolektivizem hkrati kritika vzhodnih in zgodovinskih totalitarizmov ter kritika individualiziranega, domnevno deideologiziranega zahodnega potrošniškega kapitalizma; b) kompleksni organizacijski diagram (organigram) NSK kritika pretirane birokratizacije samoupravljanja ter obenem korporativnih sistemov organiziranja v kapitalizmu; c) uporaba simbolov SFRJ v spregi s totalitarnimi označevalci kritika potlačene totalitarnosti samoupravnega sistema in v isti sapi kritika slovenskih nacionalistov in revizionistov, ki komunističnemu režimu ne pripisujejo nikakršnih zaslug za razvoj slovenskega narodnega »programa«; č) NSK država v času, ki zlije kulturo z državo, kritika oblastnega vpliva na kulturo in kritika potrošniške družbe, kjer je vpliv države izpodrinil narek trga, državljanji pa so postali potrošniki; d) uporaba nemščine in germanskih označevalcev v delu NSK kritika kolonizacije in slovenske kolaboracije z deslovenizatorji ter obenem kritika nacionalistične potlačitve zavedanja o nedvomnem organskem razmerju med slovensko in germansko identiteto; e) uporaba avtohtonih slovenskih simbolov kot kritika kolonizacije, jugoslavizacije in tržne globalizacije ter v enaki meri kritika slovenske nacionalistične zaplankanosti. Monroe gre v slednjem primeru celo tako daleč, da bržkone nekoliko preveč zanosno zapiše, da je »Laibachovo manipuliranje s slovenskimi narodnimi arhetipi (...) nemara vplivalo na to, da se v Sloveniji ni pojavil očiten nacionalistični ekstremizem« (str. 176), ker se je v primerjavi z eneskajevsko »"paradigmo nemogoče avtoritete" (...) vsak morebitni bodoči ekstremizem dozdeval šibek in ne dovolj prepričljiv in goreč – Laibach si je prilastil prizorišča in oblike potencialne paravojaške mobilizacije, ki je potekala drugod po Jugoslaviji« (str. 184). Očitni opozicijski diskurzi po mnenju Monroeja in NSK (tudi Žižka in Adorna) večinoma podpirajo sistem in mu omogočajo reprodukcijo z vzpostavitev ventilov za negativne drže, ki omogočajo obstoj transgresije v službi sistema (države, trga). NSK zato v izogib ideologijam ubira pot nadidentifikacije s sistemom, z različnimi odkrito in prikrito totalitarnimi ideologijami, s čimer oblast razgali in dokončno locira, sebe pa vzpostavlja v svojem lastnem prostoru izven ideologij. Čeprav se Monroe vpraša po uspešnosti tovrstne strategije NSK in se zamisli, ali NSK omogoča dejansko spremembo ali ne (str. 321-2), oziroma ali NSK tudi drugim odpira duri izvzetja iz sistema, v pozitivni odgovor nikoli ne dvomi. Z Epsteinom zaključuje, da je NSK kultura, ki postane laboratorij, v katerem bodo na novo odkrili vse predhodne kulturne oblike in stile, ter jih zlili v novo netotalitarno totaliteto. »NSK ponuja posamezniku pospeševalen okvir, temelječ na totaliteti, ki se na novo kaže

kot območje možnosti in ne zaključka (str. 315)«. In že zaradi našega ima-nentnega nagnjenja k prepričanju o emancipatornih možnostih domnevno utopičnih projektov se moramo z avtorjem strinjati. Dasiravno se vse bolj pogosto zdi, da je tudi Laibachova in eneskajeva strategija postala predvidljiva transgresija, ki jo v obliki močno energetskega nabitega premoga (u)porabljajo in upregajo dominantni ideološki mehanizmi glasbene industrije, trženja, kulturne politike itd.

Valentina Hlebec

ur. Anuška Ferligoj, Andrej Mrvar: Developments in Applied Statistics. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, serija Metodološki zvezki 19, 2003 294 strani (ISBN 961-235-123-6), 3.338 SIT

Anton Cedilnik: Uvod v verjetnostni račun. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, serija Metodološki zvezki 20, 2003 125 strani (ISBN 961-235-121-X), 1.669 SIT

ur. Andrej Mrvar: Proceedings of the Seventh Young Statisticians Meeting. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, serija Metodološki zvezki 21, 2003 124 strani (ISBN 961-235-126-0), 1.670 SIT

ključne besede: statistika, metodologija, verjetnostni račun, analiza podatkov, biostatistika, ankete

Tri nove knjige v zbirki Metodološki zvezki ponujajo dva izbora člankov iz mednarodnih konferenc (19 in 21) in srednje zahteven učbenik statistike (20). Metodološke zvezke izdaja Fakulteta za družbene vede, urednica serije je Anuška Ferligoj, uredniki posameznih števil pa so izbrani glede na tematski sklop in vsebino posameznih števil. Pričujoča serija je namenjena predvsem statistikom in metodologom, pa tudi študentom, ki se v teku študija soočajo s statističnimi predmeti, vendar pa bodo v njej našli koristne metodološke napotke tudi empirično usmerjeni sociologi. Prvi zbornik iz serije je izšel leta 1987, do sedaj pa se je nanizalo že enaindvajset števil. Obe knjižici, ki ponujata članke, sta dostopni tudi na spletnih straneh Fakultete za družbene vede.

V dvajseti številki je izšel učbenik Antona Cedilnika o verjetnostnem računu. Učbenik je namenjen študentom različnih študijskih smeri, ki morajo opraviti srednje zahteven statistični program. Knjižica je zato zastavljena tako, da jo zmorejo razumeti in uporabljati tudi manj matematično podkovani študentje. Intuitivni definiciji verjetnosti sledi abstraktna definicija, nato pa so nanizana poglavja o pogojni verjetnosti, Bernoullijevem zaporedju poskusov, slučajnih spremenljivkah, diskretnih in zveznih porazdelitvah, pričakovani vrednosti, varianci ter kovarianci in korelaciji. Za lažje branje in razumevanje je tekst tudi grafično zaznamovan s krepkim tiskom za definicije in poimenovanja, in posebej ležečim za posebej pomembne odstavke. Na koncu vsakega poglavja so vprašanja, ki so namenjena diskusiji študentov s predavatelji. Sodoben in lepo urejen učbenik kar kliče k branju in študiju te, med študenti družboslovja tradicionalno osovražene teme.

Enaindvajseto številko metodoloških zvezkov, v kateri so zbrani članki, predstavljeni na sedmem mednarodnem srečanju mladih statistikov, je uredil Andrej Mrvar. Prvo srečanje doktorskih študentov statistike so organizirali Anuška Ferligoj, Herwig Friedl in Mushtaq Hussain v Pliberku. Na tem srečanju so se predstavljali le mladi statistiki iz Slovenije in Avstrije. Čez dve leti so se jim pridružili še madžarski in nato še italijanski študentje. Srečanje je organizirano vsako leto v drugi državi, sedmo srečanje pa je bilo oktobra 2002 v Piranu. Srečanje omogoča